

CZY PODATEK MAJĄTKOWY MOŻE UZDROWIĆ FINANSE PUBLICZNE I ZMNIEJSZYĆ NIERÓWNOŚCI MAJĄTKOWE W POLSCE?

Marcin Wroński

Główne wnioski

Zwolennicy podatku majątkowego postulują wprowadzenie go, aby obniżyć poziom nierówności majątkowych oraz pozyskać dodatkowe wpływy fiskalne. W tym artykule na podstawie danych empirycznych staram się wykazać, że wątpliwe jest, aby podatek majątkowy zrealizował te cele.

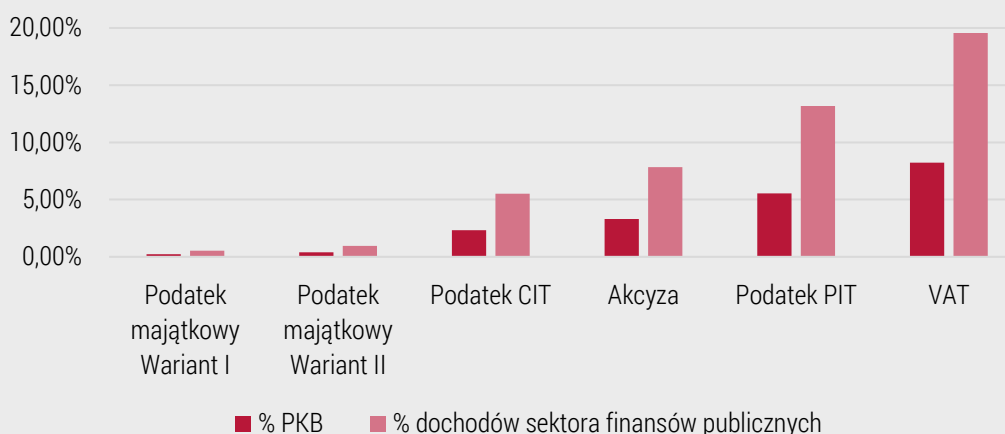
Wpływ podatku majątkowego na nierówności majątkowe byłby niewielki, podobnie jak przychody z jego wprowadzenia. Płaciłoby go stosunkowo niewielu płatników, a ponadto jego pobieranie jest kosztowne i administracyjnie skomplikowane. Stosunek korzyści do kosztów jest więc niekorzystny. Wprowadzenie podatku majątkowego jest zatem raczej nieuzasadnione.

Cele, którym miałyby służyć wprowadzenie podatku majątkowego, można skuteczniej osiągnąć dzięki większej progresywności systemu podatkowego oraz opodatkowaniu spadków.

Fakty i liczby

- **blisko 500 tys. zł** wynosi średni majątek gospodarstw domowych w Polsce (2016 r.);
- **22%** całkowitej wartości majątku posiada 1% najbogatszych gospodarstw domowych w Polsce;
- **40%** potencjalnych płatników podatku majątkowego pobiera emeryturę;
- **25%** potencjalnych płatników osiąga dochód niższy od przeciętnego;
- **5–9 mld zł** (0,2–0,4% PKB) to potencjalna wartość przychodów, które można osiągnąć, jeśli podatek majątkowy zostanie wprowadzony.

Potencjalne przychody z podatku majątkowego na tle innych podatków

1. Wprowadzenie

Zwolennicy wprowadzenia podatku majątkowego uzasadniają swoje stanowisko chęcią obniżenia nierówności majątkowych oraz mobilizacją dodatkowych wpływów podatkowych. Znaczący wzrost długu publicznego po pandemii COVID-19 sprawił, że niektórzy ekonomiści i politycy postulują wprowadzenie podatku majątkowego, aby przyspieszyć spłatę długów. Wzrost nierówności majątkowych obserwowany w ostatnich dekadach sprawia, że rośnie potrzeba stosowania instrumentów, które mogłyby je ograniczyć.

Postulat wprowadzenia podatku majątkowego cieszy się znaczną popularnością. Odegrał on istotną rolę w amerykańskiej kampanii prezydenckiej. Spośród polskich partii parlamentarnych wprowadzenie podatku majątkowego proponuje Partia Razem. Rozważenie tej opcji proponuje również Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW 2020).

Przeprowadzone przeze mnie badanie umożliwia oszacowanie wpływów fiskalnych oraz skali obniżenia nierówności po wprowadzeniu podatku majątkowego w Polsce. Pozwoli to na prowadzenie debaty o podatku majątkowym w oparciu o argumenty empiryczne.

W Polsce podatek majątkowy nie byłby w stanie wygenerować dużych dochodów fiskalnych. W porównaniu z podatkami stanowiącymi główne źródło dochodu sektora finansów publicznych (CIT, PIT, akcyza, VAT) wpływy z podatku majątkowego byłyby niewielkie. Aby pokryć koszty fiskalne programów pomocowych wprowadzonych po pandemii COVID-19, należałoby pobierać podatek majątkowy przez około 20 lat.

Wpływ podatku majątkowego na poziom nierówności majątkowych byłby niewielki. Wprowadzenie go ograniczy udział najbogatszych gospodarstw domowych w całości wartości majątku gospodarstw domowych, jednakże nie będzie miało większego wpływu na wartość współczynnika Giniego¹. Podatek majątkowy mógłby ograniczyć akumulację największych fortun. Zmniejszyłoby to skalę tworzenia się bogatych „dynastii”. Cel ten można jednak sprawniej osiągnąć przy pomocy podatku spadkowego.

Ograniczony wpływ podatku majątkowego na poziom nierówności majątkowych oraz niskie wpływy fiskalne związane są ze stosunkowo niską liczebnością grupy potencjalnych płatników. Istotne znaczenie ma również relatywnie niewielki majątek najbogatszych Polaków. Jest to naturalna konsekwencja krótkiego okresu swobodnego gromadzenia majątku w Polsce. 40% potencjalnych płatników osiąga dochód z emerytur. 25% potencjalnych płatników osiąga dochód niższy od przeciętnego.

Zmniejszenie nierówności ekonomicznych oraz mobilizacja dodatkowych wpływów fiskalnych to słuszne cele. Można je jednak sprawniej osiągnąć poprzez inne reformy: zwiększenie progresywności systemu podatkowego oraz opodatkowanie spadków

W pierwszej części opracowania przedstawiam podstawowe informacje na temat podatków majątkowych w państwach OECD. Następnie omawiam zalety i wady podatków majątkowych. W części trzeciej prezentuję wyniki analizy empirycznej dotyczącej potencjalnych wpływów fiskalnych oraz redukcji nierówności majątkowych po

¹ Współczynnik Giniego jest miarą nierówności, w tym nierówności majątkowych. Przyjmuje wartości od 0 do 1. Wyższa wartość współczynnika oznacza wyższy poziom nierówności.

wprowadzeniu podatku majątkowego w Polsce. W ostatniej części opracowania przedstawiam wnioski dla polityki publicznej.

2. Podatki majątkowe w państwach UE oraz OECD

W tym rozdziale przedstawiam najważniejsze informacje o podatkach majątkowych. Najpierw opisuję mechanizm ich działania, następnie zakres stosowania ich w państwach UE i OECD, w tym w Polsce. W dalszej kolejności omawiam wpływy fiskalne generowane przez podatki majątkowe w państwach, które je pobierają.

W niniejszym opracowaniu prezentuję skutki wprowadzenia podatku od wartości netto majątku. Zakładam, że wartość netto majątku jest równa wartości aktywów (między innymi: nieruchomości, oszczędności, firm) pomniejszonej o wartość zaciągniętych długów. Przyjmuję, że płatnikami podatku byłyby osoby fizyczne. Istnieją również inne formy podatków majątkowych, takie jak między innymi: podatki od aktywów finansowych, od nieruchomości, spadkowe. Podstawowe informacje o wybranych typach podatków majątkowych przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Wybrane formy podatków majątkowych

<u>Podatek od wartości netto majątku</u>	<u>Podatek pobierany od wartości aktywów pomniejszonej o wartość zobowiązań.</u> <u>Obecnie pobierany w Hiszpanii, Norwegii i Szwajcarii. Do 2018 r. pobierany we Francji.</u>
Podatek od wartości aktywów finansowych	Podatek o zakresie węższym niż od wartości netto majątku. Pobierany między innymi w Belgii i Włoszech.
Podatek od wartości nieruchomości	Podatek dotyczący jedynie nieruchomości, czasem pobierany na podstawie innego wskaźnika niż wartość nieruchomości. Pobierany w większości państw OECD. Pobierany w Polsce, jednakże jego płatnikiem są przede wszystkim firmy.
Podatek od spadków i darowizn	Pobierany w momencie pozostawienia spadku/darowizny. Nie wymaga dodatkowej wyceny. Pobierany w zdecydowanej większości państw OECD, różne znaczenie praktyczne. W Polsce wpływy z podatku ogranicza zwolnienie z niego spadków i darowizn w gronie najbliższej rodziny.
Podatek od dochodów kapitałowych (podatek Belki)	Podatkami nie jest objęty sam majątek, a dochód, który on przynosi. Pobierany w zdecydowanej większości państw OECD.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD(2018).

Teoria ekonomii nie dostarcza jasnej odpowiedzi na pytanie, jaka jest optymalna stopa opodatkowania kapitału. Modele teoretyczne wskazują, że wynosi ona 0%, jednakże są one obecnie krytykowane ze względu na

przyjmowane założenia. Przy zmianie niektórych założeń można otrzymać wyniki, zgodnie z którymi optymalna stopa opodatkowania kapitału jest większa od zera (OECD, 2018). Należy również pamiętać, że majątek gospodarstwa domowego nie jest tożsamy z kapitałem.

Podatki majątkowe często porównywane są z podatkami od dochodów kapitałowych. Jeśli właściciel majątku o wartości 10 milionów złotych osiąga dochód z kapitału w wysokości 4% to podatek majątkowy o stawce 1,5% odpowiada podatkowi od zysków kapitałowych o stawce 37,5%. Oczywiście, nie wszystkie składowe majątku przynoszą dochód (np. nieruchomości, w której mieszkamy, nie przynosi bezpośredniego dochodu).

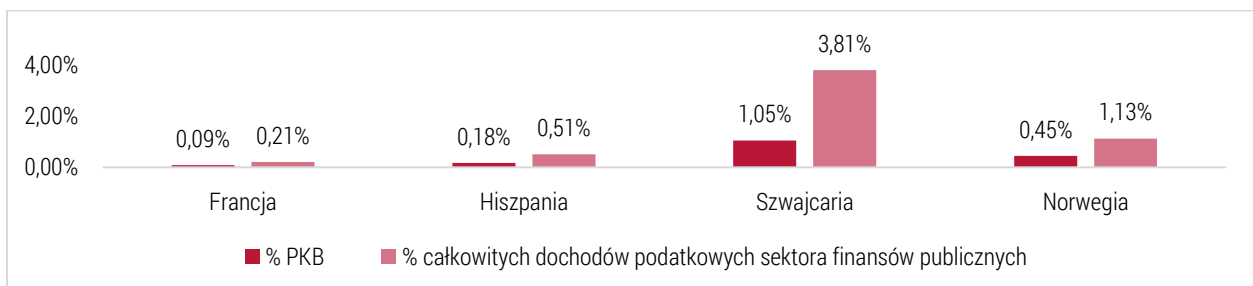
Podatek majątkowy porównać można również ze spadkowym. Przedmiotem obu jest wartość majątku. Jeśli właściciel majątku o wartości 10 mln złotych będzie corocznie płacił 1,5% podatku majątkowego, to po 30 latach opłata ta odpowiadać będzie 45% podatku spadkowego. Podatek majątkowy nie jest jednak w pełni substytutem podatku spadkowego.

Obserwujemy spadek liczby państw, w których pobierany jest podatek majątkowy. W 1990 r. pobierany był on w dwunastu państwach OECD, obecnie tylko w trzech: Hiszpanii, Norwegii oraz Szwajcarii. Do 2018 r. podatek majątkowy był pobierany we Francji, jednakże został zreformowany – obecnie opodatkowane są przede wszystkim nieruchomości. Włochy i Belgia pobierają podatki majątkowe jedynie od wybranych aktywów. W wielu państwach funkcjonują podatki od wartości nieruchomości (OECD, 2018).

Podstawową przyczyną rezygnacji z podatków majątkowych były niewielkie wpływy przez nie generowane oraz wysokie koszty ich poboru. Podatki majątkowe są wysoce skomplikowane pod względem administracyjnym. Wycena aktywów jest trudnym zagadnieniem, które może rodzić wiele problemów. W krajach europejskich istotnym problemem była łatwość uniknięcia opodatkowania poprzez migracje/przeniesienie majątku do innego państwa UE. Ze względu na różne traktowanie różnych kategorii aktywów (np. ulgi dla właścicieli przedsiębiorstw) progresywny charakter podatków majątkowych często ulegał zaburzeniu.

W państwach, które pobierają podatki majątkowe, ich znaczenie dla systemu finansów publicznych jest niewielkie. Wpływy z podatku majątkowego wynoszą od 0,09% PKB we Francji do 1,05% PKB w Szwajcarii (2018 r.). Udział wpływów z podatku majątkowego w całości dochodów podatkowych sektora finansów publicznych wynosi od 0,21% we Francji do 3,81% w Szwajcarii. Informacje o wpływach z podatku majątkowego w odniesieniu do wartości PKB i całkowitych dochodów podatkowych sektora finansów publicznych przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Wpływy z podatku majątkowego w odniesieniu do wartości PKB oraz wpływów podatkowych sektora finansów publicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD Global Revenue Statistics Database.

Podatek majątkowy był często stosowany jako środek nadzwyczajny w sytuacjach kryzysowych. W Polsce nadzwyczajny podatek majątkowy wprowadzono po I wojnie światowej podczas reform Grabskiego (patrz ramka). Wiele państw wprowadziło go po I i II wojnie światowej. Nadzwyczajne podatki majątkowe wykorzystano również jako sposób mobilizacji wpływów budżetowych po kryzysie finansowym 2008/2009 w Irlandii i na Islandii. W 2020 r. nadzwyczajny podatek majątkowy mający umożliwić pokrycie części kosztów pandemii COVID-19 wprowadziła Argentyna.

W Polsce obecnie nie funkcjonuje podatek od wartości majątku netto. Pobierane są podatki od nieruchomości oraz od spadków i darowizn. Podatek od nieruchomości jest ważnym źródłem dochodów gmin. Znaczenie fiskalne podatku od spadków i darowizn jest niewielkie, ze względu na brak opodatkowania w gronie najbliższej rodziny.

Ramka 1. Podatek majątkowy w Polsce 1923 r. – niespełnione nadzieje

11 sierpnia 1923 r. Sejm przyjął ustawę wprowadzającą nadzwyczajny podatek majątkowy. Miał być to podatek jednorazowy, przeznaczony na pokrycie deficytu budżetowego, spowodowanego wydatkami na organizację sił zbrojnych i powojenną odbudowę kraju.

Podatek majątkowy cechował się wysokim poziomem skomplikowania. Wprowadzono aż 33 progresywne stawki podatkowe. W okresie poboru podatku wydano szereg rozporządzeń i okólników zmieniających zasady jego funkcjonowania. Wartość majątku należało wycenić w oparciu o szereg złożonych tabel. Całkowita wartość opodatkowanego majątku była wielokrotnie niższa od zakładanej, przychody wyniosły zaledwie 40% przewidywanej kwoty.

Rozważano zamianę nadzwyczajnego podatku majątkowego na podatek pobierany corocznie. Propozycja ta nie weszła w życie, ukazuje jednak istniejącą pokusę. Stworzenie infrastruktury do poboru (nadzwyczajnego) podatku majątkowego powoduje obniżenie kosztów wprowadzenia stałego rozwiązania.

3. Zalety i wady podatków majątkowych

W niniejszym rozdziale przedstawiam argumenty za wprowadzeniem podatku majątkowego oraz przeciw jego wprowadzeniu. Najważniejszym argumentem za jest możliwość pozyskania dochodów fiskalnych przy jednoczesnej realizacji ważnego celu społecznego (redukcji nierówności). Najważniejszymi argumentami przeciw są znaczne możliwości ucieczki od opodatkowania oraz problemy administracyjne, zwłaszcza związane z wyceną aktywów. Zestawienie najważniejszych argumentów za i przeciw wprowadzeniu podatku majątkowego przedstawiono na diagramie 1.

Za opodatkowaniem majątku przemawia zdecydowanie wyższa koncentracja majątku gospodarstw domowych niż ich dochodu. Nierówność rozkładu majątku jest wyższa niż nierówność rozkładu dochodu. W licznych gospodarkach rozwiniętych odnotowano w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat istotny wzrost nierówności majątkowych. Podatki majątkowe mogą je ograniczać i promować równość szans. W praktyce jednak mają nikły wpływ na nierówności majątkowe, ponieważ są dość niskie i niewiele gospodarstw domowych je płaci. Jednocześnie mogą one w istotnym stopniu ograniczać dalszy wzrost wartości największych fortun. Podatki

majątkowe – jeśli traktować je jako narzut na podatek dochodowy – istotnie zwiększają progresywność systemu podatkowego².

Argumentem wspierającym opodatkowanie majątku gospodarstw domowych jest znaczny wzrost jego wartości. W gospodarkach rozwiniętych wartość majątków wzrosła zarówno w ujęciu nominalnym, jak i w proporcji do PKB w gospodarkach rozwiniętych w ostatnich kilkudziesięciu latach. Sprawia to, że baza podatkowa jest duża oraz rośnie z czasem.

Podatki majątkowe prowadzić mogą do efektywniejszego wykorzystania aktywów. Wprowadzenie ich może sprawić, że płatnicy zmienią strukturę aktywów, ograniczając te, które nie przynoszą dochodu. Na przykład: wprowadzenie podatku majątkowego może być zachętą do likwidacji nieoprocentowanych depozytów bankowych i inwestycji w obligacje. Może również prowadzić do wzrostu inwestycji w kapitał ludzki, który nie jest opodatkowany.

Diagram 1. Najważniejsze argumenty za oraz przeciw wprowadzeniu podatku majątkowego

Źródło: opracowanie własne.

Wprowadzenie podatku majątkowego może zniechęcić część gospodarstw domowych do oszczędzania i gromadzenia majątku. Literatura empiryczna dotycząca wpływu podatków majątkowych na stopę oszczędności i akumulacji majątków jest dość uboga, przeważnie wskazuje jednak na istotny statystycznie (choć raczej niewielki) negatywny ich wpływ na stopę oszczędności, wartość majątku oraz zmiany w strukturze aktywów.

Właściwa wycena aktywów jest poważnym problemem, który utrudnia pobieranie podatku majątkowego. Szczególnie skomplikowana jest wycena przedsiębiorstw nienotowanych na giełdach. Stanowią one znaczną część majątku najbogatszych gospodarstw domowych. Wycena spółek giełdowych również może być przedmiotem kontrowersji. Wyżej wyceniane spółki giełdowe niekoniecznie przynoszą ich właścicielom większe zyski, wycena kształtowana jest nie tylko przez czynniki fundamentalne. Wycena aktywów jest konieczna również

² Progresywność systemu podatkowego zwykle analizuje się porównując kwotę płaconego podatku dochodowego i składek na ubezpieczenie społeczne do dochodu. Jeśli do tej analizy włączyć kwotę podatku majątkowego, progresywność systemu podatkowego wzrasta.

przy poborze podatku spadkowego. Istotną jego przewagą jest jednak to, że jest on pobierany wtedy, gdy i tak jest ona konieczna. Jego pobór nie wymaga więc dodatkowej wyceny.

Wiele bogatych gospodarstw domowych osiąga niewielkie dochody. Istotną część majątku gospodarstw domowych w Polsce stanowią nieprzynoszące dochodu nieruchomości. Niektóre z nich nie byłyby zatem w stanie opłacić podatku majątkowego. Problem ten można rozwiązać, wprowadzając ograniczenie wysokości podatku majątkowego do określonej części dochodu gospodarstwa domowego. W przypadku nieruchomości możliwe jest również kumulowanie nieopłaconych podatków majątkowych w hipotece i spłata ich w momencie śmierci.

Swoboda przepływu kapitału i funkcjonowanie rajów podatkowych zwiększają możliwości unikania opodatkowania. Majątki zgromadzone w rajach podatkowych odpowiadają wysokości 10% światowego PKB (Zucman, 2013). Ponieważ najbogatsze gospodarstwa domowe mają większe możliwości korzystania z rajów podatkowych, istnieje ryzyko, że podatek majątkowy okaże się regresywny – efektywna stopa opodatkowania jednocyfrowych milionerów będzie wyższa niż stopa opodatkowania multimilionerów. Wartość aktywów obywateli Polski za granicą to ok. 7,2% PKB (Vellutini et. al., 2019).

Wprowadzenie podatku majątkowego w Polsce utrudnione jest przez swobodę przepływu kapitału w UE. Sprawia ona, że stosunkowo łatwo można uniknąć podatku majątkowego, wprowadzonego w jednym z państw członkowskich. Jeśli natomiast zostałby wprowadzony na szczeblu unijnym, możliwości ucieczki byłyby mniejsze.

4. Podatek majątkowy w Polsce

W tym rozdziale przedstawiam wyniki oszacowań dotyczących dochodów fiskalnych z wprowadzenia podatku majątkowego. Następnie omawiam wpływ podatku majątkowego na poziom nierówności majątkowych w Polsce.

Określiłem kim są płatnicy dwóch wariantów podatku majątkowego i oszacowałem jakie są dochody fiskalne przyniesie wprowadzanie każdego z tych wariantów. W wariantcie podstawowym podatek zapłacą gospodarstwa domowe, które posiadają majątki o wartości wyższej niż milion złotych. W wariantcie zawężonym posiadające majątek o wartości wyższej niż pięć milionów złotych. Wartość majątku poniżej progu podatku nie jest opodatkowana. Oba warianty podatku są progresywne. Oznacza to, że gospodarstwa domowe o większych majątkach płacą wyższe podatki. Metodologię oszacowania przedstawiono w ramce 2.

Stawki podatku wybrano przy założeniu, że nie ma on konfiskacyjnego charakteru. Celem jest wygenerowanie dodatkowych wpływów podatkowych, a nie wyeliminowanie fortun o wartości wyższej niż określony próg. Zastosowanie progresywnej skali podatkowej uzasadniają wyższe stopy zwrotu osiągnane przez bogatsze gospodarstwa domowe. Literatura przedmiotu wskazuje, że stopa zwrotu z kapitału rośnie wraz z wartością majątku.

Tabela 2. Analizowane warianty podatku majątkowego

Wartość majątku	Stawka podatku
mniej niż milion złotych	0%
1–5 mln zł	0,5% (wariant podstawowy) 0% (wariant zawężony)
5–10 mln zł	1%
10–50 mln zł	1,5%
ponad 50 milionów złotych	2%

Źródło: opracowanie własne.

Ramka 2. Metodyka oszacowania

Oszacowanie przeprowadziłem w oparciu o dane ankietowe. W tym celu wykorzystałem dane z Badania Zasobności Gospodarstw Domowych (BZGD) zrealizowanego w 2016 r. przez Narodowy Bank Polski oraz Główny Urząd Statystyczny.

Dane ankietowe uzupełniam na podstawie danych z list najbogatszych. Ponieważ bogaci rzadko biorą udział w badaniach ankietowych, konieczne jest oszacowanie wartości ich majątków. Podstawę korekty stanowi lista najbogatszych miesięcznika Forbes opublikowana w marcu 2016 r. (Forbes, 2016). Jest to metoda powszechnie stosowana w tego rodzaju badaniach naukowych (Brzeziński et al. 2020).

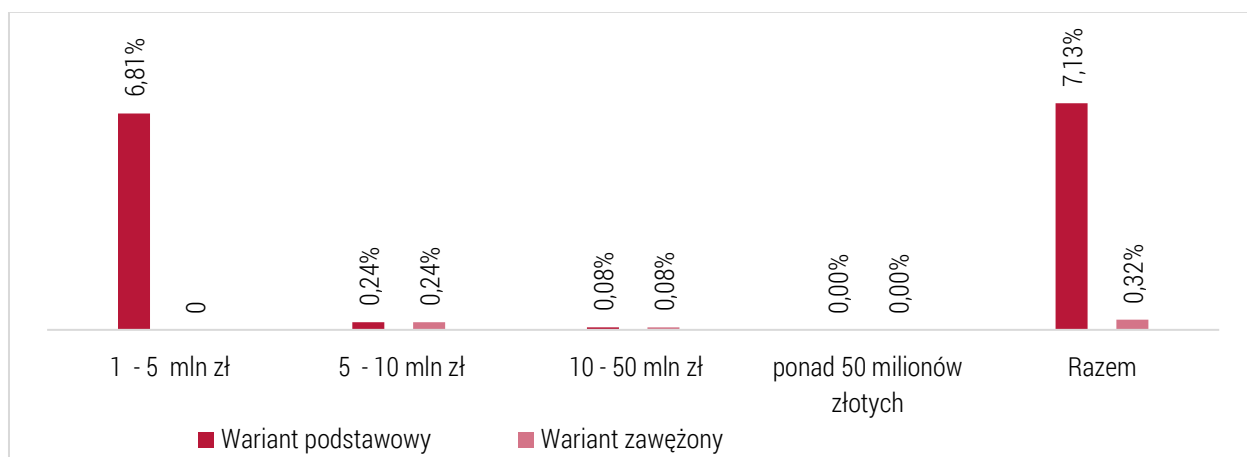
Założyłem, że płatnikiem podatku jest gospodarstwo domowe. Jest to konieczne ze względu na źródło danych. Założyłem również, że gospodarstwa domowe unikają opodatkowania. Wpływy z podatku majątkowego są o 25% niższe niż wpływy należne.

Wpływy z podatku majątkowego wprowadzonego zgodnie z zasadami opisanymi w tabeli 2 byłyby względnie niewielkie. Podatek majątkowy płaciłoby mniej niż 10% gospodarstw domowych. Informacje dot. wpływów oraz liczby płatników przedstawiono na wykresach 2 i 3. Informacje o płatnikach podatku majątkowego przedstawiono w ramce 3.

Trudno oszacować koszty administracyjne, jednakże są one wyższe niż w wypadku większości funkcjonujących podatków. Składają się na nie m.in. koszty: wyceny majątku, rozliczenia podatku, kontroli poprawności rozliczeń. Jedną z przyczyn rezygnacji z poboru podatków majątkowych w krajach OECD były wysokie koszty ich poboru w stosunku do wpływów przez nie generowanych. Pobór podatku majątkowego byłby skomplikowany również dla jego płatników i generowałby istotne koszty (czas, opłacenie księgowych) także po ich stronie.

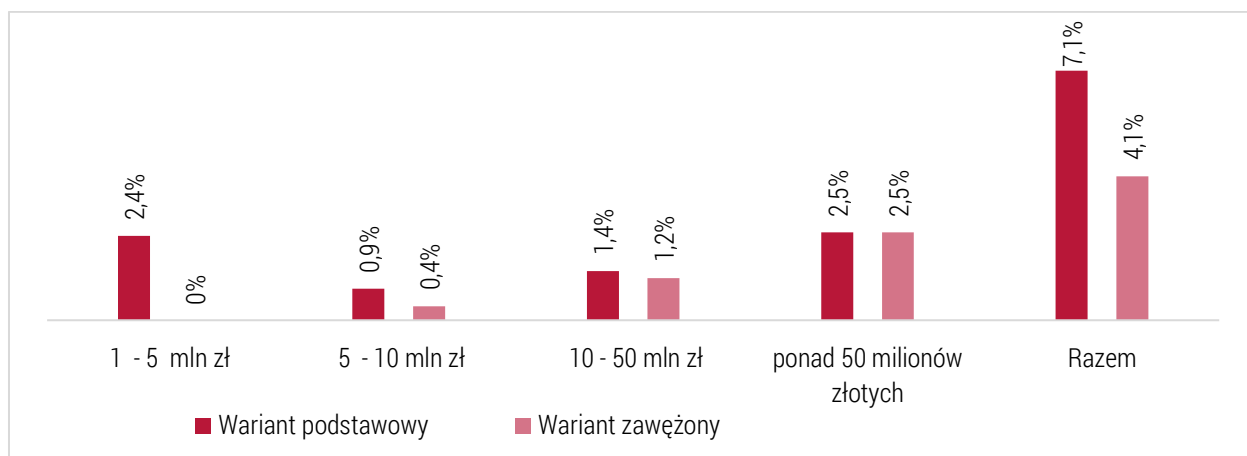
Największe wpływy wygenerowałyby gospodarstwa domowe, posiadające majątek o wartości przekraczającej 50 mln zł. Stawki podatku są wystarczająco wysokie, aby tych 500 gospodarstw domowych zapłaciło większą kwotę podatku niż prawie milion gospodarstw domowych, posiadających majątek o wartości 1–5 mln zł.

Wykres 2. Odsetek gospodarstw domowych płacących podatek majątkowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BZGD (Badania Zasobności Gospodarstw Domowych), skorygowanych o majątki najbogatszych.

Wykres 3. Wpływy z podatku majątkowego (mld zł)

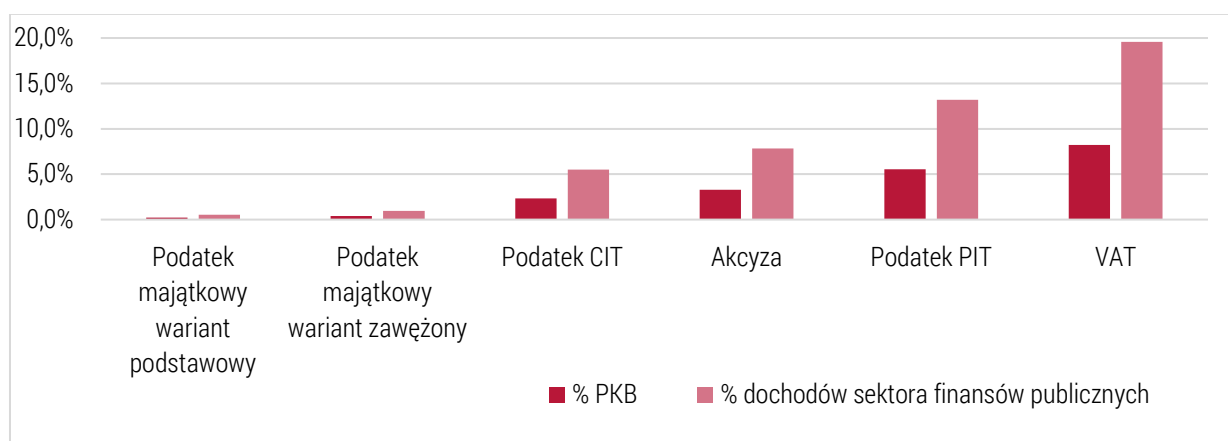
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BZGD, skorygowanych o majątki najbogatszych.

Wartość wpływów z podatku majątkowego byłaby stabilna w czasie. Wartość majątku w relacji do PKB zmienia się powoli, założenie o stałych wpływach w stosunku do PKB jest więc dość bezpieczne. W 2019 r. przychody z podatku majątkowego osiągnęłyby odpowiednio 5,1 i 8,8 mld zł, co w porównaniu z najważniejszymi podatkami jest niewielką kwotą.

Potencjalne dochody sektora finansów publicznych z tytułu wprowadzenia podatku majątkowego są niewielkie. CIT, akcyza, PIT oraz VAT generują zdecydowanie większe dochody. Porównanie ich z dochodami z podatku majątkowego przedstawiono na wykresie 4.

Korelacja pomiędzy majątkiem a dochodem gospodarstw domowych w Polsce jest stosunkowo niewielka. Blisko 40% potencjalnych płatników podatku w Polsce pobiera emeryturę. Jedna czwarta potencjalnych płatników osiąga dochody niższe od średnich dochodów gospodarstw domowych w Polsce. Z tego względu pobór podatku majątkowego jest utrudniony. Sytuacją pożądaną w związku z tym jest, aby bogate gospodarstwa domowe miały jednocześnie wysokie dochody. Sytuacja Polski (podobnie jak innych państw EŚW) odbiega od tego wzorca. Przyczyniło się do tego m.in. uwłaszczenie nieruchomości po 1989 r.

Wykres 4. Potencjalne przychody z podatku majątkowego na tle innych podatków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BZGD oraz Banku Danych Makroekonomicznych GUS.

Potencjalne wpływy z poboru podatku majątkowego w Polsce ograniczone są przez stosunkowo niską w porównaniu z innymi państwami zamożność najbogatszych Polaków. Łączna wartość majątków 100 najbogatszych Polaków wynosi niecałe 7% PKB. Tymczasem na Węgrzech jest to 10%, w Niemczech 15,3%, we Francji 23%, w Norwegii zaś aż blisko 30% PKB. Warto odnotować, że wszystkie państwa OECD pobierające podatek majątkowy to kraje, w których majątki gromadzone są od pokoleń.

Wpływ podatku majątkowego na stopień nierówności majątkowych byłby niewielki. Wartość współczynnika Giniego spadłaby prawie niezauważalnie. W większym stopniu zmieniłby się udział 1% najbogatszych gospodarstw domowych w całości majątków. Informacje o wpływie podatku majątkowego na stopień nierówności przedstawiono na wykresie 5.

Podatek majątkowy mógłby ograniczyć wzrost wartości największych fortun. Wzrost wartości majątku stu najbogatszych Polaków (lista Forbesa) byłby wolniejszy o ok. 20% (w przybliżeniu). Wyliczenie to nie uwzględnia zmiany strategii zarządzania majątkiem, która prawdopodobnie nastąpiłaby po wprowadzeniu podatku majątkowego.

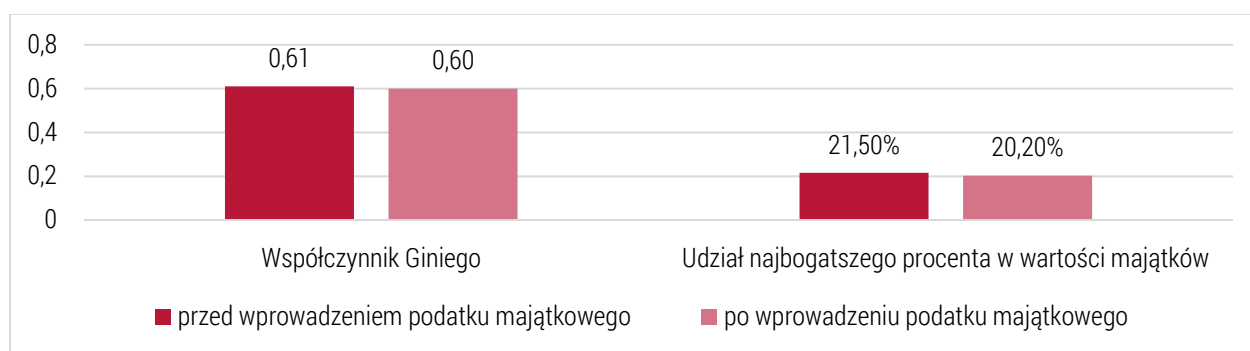
Ramka 3. Kim są potencjalni płatnicy podatku majątkowego?

Zdecydowaną większość płatników podatku majątkowego stanowiłyby gospodarstwa domowe o majątku 1–2 mln zł. Prawie 80% wszystkich potencjalnych podatników należy do tej grupy. Ich majątek stanowi blisko połowę całości majątku gospodarstw domowych, które byłyby płatnikami podatku majątkowego.

Nieruchomości stanowią znaczną część majątku płatników podatku majątkowego. Praktycznie wszystkie gospodarstwa domowe należące do analizowanej grupy posiadają na własność nieruchomość stanowiącą miejsce zamieszkania. Jej wartość przeciętnie odpowiada za nieco ponad połowę wartości ich aktywów.

Jedna czwarta gospodarstw domowych posiadających majątki o wartości 1–2 mln zł osiąga dochód niższy od średniego w populacji. Przyjęta stawka podatku majątkowego (0,5%) jest prawdopodobnie najwyższą, która mogłaby być nałożona na majątki o tej wartości. Potencjalni płatnicy zdecydowanie częściej niż ogół gospodarstw domowych w Polsce osiągają dochód z samozatrudnienia. Wielu z nich zakończyło już jednak aktywność zawodową. Blisko 40% potencjalnych płatników osiąga dochód z emerytur.

Wykres 5. Krótkookresowy wpływ podatku majątkowego na nierówności majątkowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BZGD skorygowanych o majątki najbogatszych.

5. Podsumowanie i wnioski dla polityki

Wprowadzenie podatku majątkowego przyniosłoby niewielkie wpływy fiskalne. Ogranicza je niska liczebność płatników oraz niska (w porównaniu do innych państw) zamożność najbogatszych podatników.

Wpływ podatku majątkowego na nierówności majątkowe byłby niski. Jest tak, ponieważ stosunkowo niewiele gospodarstw domowych płaciłoby go. Może on jednak ograniczyć wzrost wartości największych fortun.

Pobór podatku majątkowego jest kosztowny i skomplikowany administracyjnie. Jego rozliczenie oraz kontrola są trudniejsze niż w wypadku większości podatków. Wycena wielu aktywów jest skomplikowana, co utrudnia funkcjonowanie podatku majątkowego. Problem ten dotyczy w szczególności firm. Ma on duże znaczenie, ponieważ firmy stanowią znaczną część majątków najbogatszych.

Wprowadzenie podatku majątkowego utrudnione jest przez stosunkową słabą korelację pomiędzy wartością majątku a wartością dochodu gospodarstw domowych. 40% potencjalnych płatników osiąga dochód z emerytur. 25% potencjalnych płatników osiąga dochód niższy od średniego dochodu gospodarstw domowych w Polsce.

Wprowadzenie podatku majątkowego Polsce jako państwie członkowskim UE jest utrudnione ze względu na swobodę przepływu kapitału. Gdyby podatek majątkowy pobierany był w całej UE, możliwości ucieczki od opodatkowania byłyby mniejsze.

Wprowadzenie podatku majątkowego w Polsce jest w mojej ocenie nieuzasadnione, ponieważ koszty byłyby zbyt duże, przy małych korzyściach. Należy szukać skuteczniejszych rozwiązań, które przyczynią się do realizacji tych samych celów.

Prostszym rozwiązaniem od wprowadzenia podatku od wartości majątku netto jest opodatkowanie wybranych kategorii aktywów, przede wszystkim nieruchomości oraz aktywów finansowych. Ponieważ znaczną część majątku najbogatszych gospodarstw domowych stanowią przedsiębiorstwa gospodarcze, istnieje ryzyko, że efektywna stawka opodatkowania najbogatszych będzie niższa niż nieco uboższych gospodarstw domowych.

Zwiększenie progresywności systemu podatkowego w Polsce jest obecnie lepszym rozwiązaniem niż wprowadzanie podatku majątkowego. W wielu wypadkach dochód z majątku jest opodatkowany podatkiem liniowym. Osoby osiągające dochody kapitałowe niezależnie od ich wysokości płacą dziesiętnastoprocentowy podatek Belki. Podobnie przedsiębiorcy mogą płacić podatek liniowy. Istnieją również preferencje podatkowe dla

osób osiągających dochód z wynajmu mieszkań. Dochód z majątku często nie jest objęty składkami na ubezpieczenie społeczne lub są one zaniżone w porównaniu do składek płaconych w wypadku osiągnięcia dochodu z pracy. Należy rozważyć progresywne opodatkowanie wszystkich kategorii dochodu (zwłaszcza dochodów z majątku) i ich adekwatne oskładkowanie. Jest to rozwiązanie prostsze niż wprowadzenie podatku majątkowego, realizuje zaś te same cele.

Sprawiedliwe opodatkowanie spadków jest obecnie lepszym rozwiązaniem niż wprowadzanie podatku majątkowego. W Polsce ze względu na zwolnienie spadków i darowizn członków najbliższej rodziny podatek spadkowy praktycznie nie ma znaczenia. Likwidacja tego rodzaju preferencji w podatku spadkowym oraz wzrost jego stawek istotnie zwiększyłyby równość szans. Reforma podatku spadkowego jest rozwiązaniem prostszym niż wprowadzenie podatku majątkowego, realizuje zaś te same cele.

Bibliografia

Brzeziński M., Sałach K. i Wroński M. (2020). Wealth inequality in Central and Eastern Europe: Evidence from household survey and rich lists' data combined, *Economics of Transition and Institutional Change*, 28(4), 637-660.

Forbes (2016), Ranking 100 najbogatszych Polaków, *Forbes* 3/2016.

Międzynarodowy Fundusz Walutowy (2020). *World Economic Outlook*, 2020 Oct, Międzynarodowy Fundusz Walutowy.

Narodowy Bank Polski (2017). *Zasobność gospodarstw domowych w Polsce. Raport z badania 2016 r.*, Warszawa: Narodowy Bank Polski.

OECD (2018). *The Role and Design of Net Wealth Taxes in the OECD*, OECD Tax Policy Studies, OECD.

Vellutini C., Casamantta G., Bousquet L. i Poniatowski G. (2019). *Estimating International Tax Avoidance by Individuals*, Taxation Papers, Working Paper 76-2019, Komisja Europejska.

Zucman G. (2015). *The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens*, University of Chicago Press, Chicago.

Marcin Wroński

Kolegium Gospodarki Światowej,
Szkoła Główna Handlowa

e-mail: mwronsk@sgh.waw.pl

Informacje dodatkowe

Dziękuję Janowi Rutkowskiemu za cenne uwagi oraz pomoc w opracowaniu tekstu.

Treść niniejszej publikacji wyraża poglądy autora i niekoniecznie jest tożsama ze stanowiskiem Instytutu Badań Strukturalnych. Stosuje się zwyczajowe zastrzeżenia.

This paper uses data from the Eurosystem Household Finance and Consumption Survey.'

Seria IBS Policy Paper

Seria IBS Policy Paper w przystępnej formie prezentuje wyniki badań ekonomicznych w celu podniesienia jakości debaty publicznej.

Redaktor serii – Jan Rutkowski

IBS Policy Paper 03/2021

ISSN: 2451-4365

Redakcja językowa – Dorota Ciborowska

O IBS

Instytut Badań Strukturalnych jest niezależną i apolityczną fundacją naukową. W pracy badawczej koncentrujemy się na analizie ekonomicznej oraz ocenie skutków polityk publicznych w obszarze: rynku pracy, demografii, edukacji, polityki rodzinnej, finansów publicznych oraz energii i klimatu. Korzystamy z nowoczesnych narzędzi modelowych, statystycznych, ekonometrycznych i informatycznych. Badania realizujemy z dbałością o metodologię i obiektywizm.

Od początku działalności (2006 r.) zrealizowaliśmy blisko 200 projektów naukowych, w tym m.in. dla Banku Światowego, OECD, ministerstw, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Kancelarii Prezydenta RP, Narodowego Banku Polskiego, organizacji przedsiębiorców oraz dla innych stowarzyszeń i fundacji. Wyniki badań Instytutu są ogólnie dostępne, a szczególną rolę w ich upowszechnianiu pełnią dwie serie wydawnicze: IBS Working Paper oraz IBS Policy Paper. Wszystkie artykuły, raporty, jak i informacje o naszych projektach oraz konferencjach znajdują się w serwisie ibs.org.pl.

e-mail: ibs@ibs.org.pl

twitter: [@ibs_thinktank](https://twitter.com/ibs_thinktank)